

Novo mesto, 2. 2. 2022

2. POSVET O PRIHODNOSTI ZDRAVILIŠKIH MEST IN REGIJ

Okolje, podnebje in turizem v zdraviliških območjih

Slovenija je dežela številnih virov naravnih zdravilnih sredstev, ki se pojavljajo v različnih oblikah in na različnih območjih. Vse bolj kompleksne dejavnosti na globalni ravni zahtevajo celovit odziv in pristop, ki ga lahko uresničujemo s povezovanjem in krepitvijo odnosov med institucijami, strokovnjaki ter splošno javnostjo.

Na Razvojnem centru Novo mesto je 2. februarja 2022 potekal 2. posvet na temo prihodnosti zdraviliških mest in regij, ki je bil namenjen predstavitvi in obravnavi izbranih vidikov zdraviliških območij: okolja, podnebja in turizma.

Na začetku je Mateja Jazbec, namestnica direktorja Razvojnega centra Novo mesto, predstavila delo Razvojnega centra Novo mesto in pomembnost sodelovanja pri projektih, kot je HealingPlaces. Vane Urh je nadaljeval z osnovnimi informacijami projekta HealingPlaces, ki se izvaja s podporo programa INTERREG Srednja Evropa. Predstavil je rezultate dosedanjega dela in poglede kako se kot regionalna razvojna agencija vključiti v to dejavnost in obravnavati izbrana vprašanja. Predstavljen je bil osnutek orodja (ki je še v obliki Excel preglednice), katerega namen je prikazati način integracije postopkov prostorskega planiranja, okoljskega upravljanja in presoje vplivov na okolje v Srednji Evropi ter podpreti odločevalski proces. Za predstavo o prostoru so bili predstavljeni različni kartografski prikazi na območju regije Jugovzhodna Slovenija, kot so npr. intenzivnost turizma, kulturna dediščina in obnovljivi viri energije, kamor spada tudi geotermalna energija.

Sklepi posveta niso uradno stališče ali mnenje Razvojnega centra Novo mesto, d. o. o. Za izražena mnenja odgovarjajo avtorji.

PROGRAM IN PREDSTAVITVE S KONFERENCE

torek, 2. 2. 2021

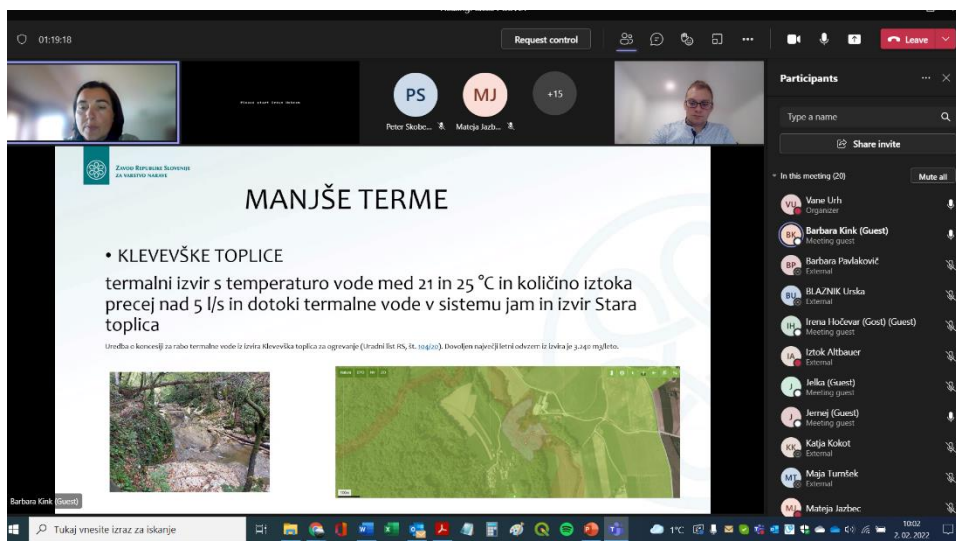
8.50 - 9.00	Prijava udeležencev
9.00 – 9.20	Franci Bratkovič Vane Urh <i>Razvojni center Novo mesto</i> Zdraviliška območja in regije Srednje Evrope - projekt HealingPlaces in njegova vloga v jugovzhodni Sloveniji
9.25 – 9.45	dr. Peter Skoberne Naravne znamenitosti in zdraviliški turizem
9.50 – 10.00	Barbara Kink <i>Zavod RS za varstvo narave, OE Novo mesto</i> Zdravilišča in varstvo narave
10.05 – 10.15	izr. prof. dr. Maja Turnšek Katja Kokot Nejc Pozvek <i>Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem</i> Podnebne spremembe in turizem v regiji
10.15 – 10.30	Odmor
10.30 – 10.45	dr. Urška Blaznik <i>Nacionalni inštitut za javno zdravje, Center za zdravstveno ekologijo</i> doc. dr. Urška Rozman prof. dr. Sonja Šostar Turk <i>Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede</i> Spodbujanje ponudbe polnozrnatih izdelkov iz žit v gostinstvu in turizmu – prednosti in morebitna tveganja za zdravje
10.50 – 11.05	Barbara Pavlakovič izr. prof. dr. Maja Turnšek Nejc Pozvek doc. dr. Milica Rančić Demir <i>Fakulteta za turizem, Univerza v Mariboru</i> Nova higienska realnost - grožnja ali priložnost za zdravilišča?
11.10 – 12.00	Okrogla miza in zaključek

SKLEPNE MISLI

1. Naravne znamenitosti nam dajejo občutke posebnosti. Med njih spadajo tudi naravni zdravilni viri. O njih so v našem prostoru obsežneje pisali že v 16. stoletju, kar jim daje širok zgodovinski in družbeno-ekonomski pomen.
2. Upravljanje z naravnimi viri v povezavi s turizmom zahteva usklajen pristop med vsemi relevantnimi deležniki (investitor, javnost). Osebe morajo imeti skupni cilj, minimalen skupni interes ter medsebojno spoštovanje.
3. Podnebne spremembe narekujejo podaljšanje prehodnih delov zimskih in poletnih sezon, pričakovano je skrajšanje zimskega dela sezone in podaljšanje ter in vpliv na skrajšanje zimskega dela in podaljšanje ter intenzivnost poletnega dela sezone.
4. Prilagajanje dejavnosti turizma bo posebno pozornost potrebovalo glede
  - a. Obdobja in časa ukrepanja
  - b. Vprašanj o intenzivnosti in širitvi turističnih dejavnosti
  - c. Novih tehnologij in njihovih učinkov
  - d. Vloge države in ostalih regulatorjev
5. Nacionalni program o prehrani in telesni dejavnosti za obdobje 2015 – 2025 je pomemben program za dobro stanje okolja in zdravo življenje, ki se promovirata tudi skozi slovenska zdraviliška območja. Potrebna so nadaljnja prizadevanja za sodelovanje s kmetijsko dejavnostjo, ki lahko prispeva k zagotavljanju lokalnih izdelkov in povečanju porabe polnozrnatih izdelkov, katerih prednosti za zdravje in dobro počutje trenutno odtehtajo nevarnosti.
6. Gosti in obiskovalci zdraviliških območij in zdravilišč v post-covidnem času pričakujejo širšo in bolj vključujočo ponudbo turističnega potenciala krajev, kot so npr. naravne površine in gozd, športne površine ter kulturne znamenitosti/dediščina.
7. V okviru Univerze v Mariboru deluje Inštitut za balneologijo in klimatologijo, katerega predstojnica je prof. dr. Sonja Šostar Turk in deluje na številnih področjih. Vključuje se v različne državne in mednarodne projekte ter je na voljo za različne oblike sodelovanja.
8. Zdraviliška območja so območja s posebnim pomenom, ki zahtevajo več pozornosti na naravnih in kulturnih vrednotah – da se z njimi upravlja na način, ki je sprejemljiv za krajino in status naravnega in zdravilnega okolja. Neizkoriščene priložnosti so v

strateškem pogledu na prostorski razvoj turizma in prenovi in obnovi obstoječega stavbnega fonda. Manko v slovenskem prostoru predstavljajo zdraviliški parki, ki jih je izredno malo.

9. V zdraviliških območjih je potrebno nadaljnje izobraževanje kadrov in človeških virov ter zagotovitev pogojev za prehrano in storitve kilometra 0, kar pomeni, da moramo povezovati globalne in lokalne potrebe gostov, ter ustvariti pogoje za boljše povezovanja kmetijskih in turističnih dejavnosti.
10. Zdraviliška območja so primerna za okrevanje po bolezni Covid-19, številna že ponujajo programe *post-covid* in *long-covid* okrevanja, kar jim daje pomembno vlogo v zdravstvenem sistemu.

01:19:18

Request control

PS MJ +15

Peter Skobc... Matjaž Jazbec...

Participants

Type a name

Share invite

In this meeting (20)

Mute all

Vane Urh Organizer

Barbara Kink (Guest) Meeting guest

Barbara Pavlakovič External

BLAZNIK Urska External

Irena Hočover (Guest) Meeting guest

Iztok Altbauer External

Ilka (Guest) Meeting guest

Jernej (Guest) Meeting guest

Katja Kokot External

Maja Turšek External

Matjaž Jazbec

1002 2. 02. 2022

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA NARAVNO NASLJE

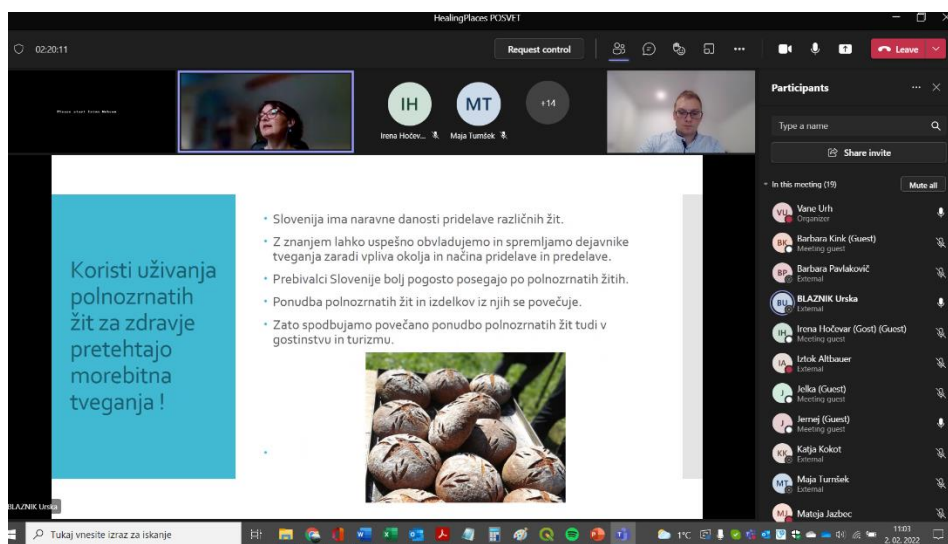
MANJŠE TERME

- **KLEVEVŠKE TOPLICE**
termalni izvir s temperaturo vode med 21 in 25 °C in količino izтока precej nad 5 l/s in dotoki termalne vode v sistemu jam in izvir Stara toplica

Uredba o kakovosti za rabo termalne vode iz izvira Klepeška toplica za ogrevanje (Uradni list RS, št. 104/02). Dovoljena največja letna okvara iz izvira je 3,400 mg/litro.

Barbara Kink (Guest)

Tukaj vnesite izraz za iskanje

02:20:11

Request control

IH MT +14

Irena Hočover... Maja Turšek

Participants

Type a name

Share invite

In this meeting (19)

Mute all

Vane Urh Organizer

Barbara Kink (Guest) Meeting guest

Barbara Pavlakovič External

BLAZNIK Urska External

Irena Hočover (Guest) Meeting guest

Iztok Altbauer External

Ilka (Guest) Meeting guest

Jernej (Guest) Meeting guest

Katja Kokot External

Maja Turšek External

Matjaž Jazbec

1103 2. 02. 2022

Koristi uživanja polnozrnatih žit za zdravje pretehtajo morebitna tveganja!

- Slovenija ima naravne danosti pridelave različnih žit.
- Z znanjem lahko uspešno obvladujemo in spremljamo dejavnike tveganja zaradi vpliva okolja in načina pridelave in predelave.
- Prebivalci Slovenije bolj pogosto posegajo po polnozrnatih žitih.
- Ponudba polnozrnatih žit in izdelkov iz njih se povečuje.
- Zato spodbujamo povečano ponudbo polnozrnatih žit tudi v gostinstvu in turizmu.

BLAZNIK Urska

Tukaj vnesite izraz za iskanje

RAZŠIRJNI POVZETKI

NARAVNE ZNAMENITOSTI IN ZDRAVILIŠKI TURIZEM

dr. Peter Skoberne, dipl. biol.

Predstavitev odnosov in povezav med naravnimi znamenitostmi in zdraviliškim turizmom. V uvodu razjasnitev pojma naravnih znamenitosti – nekaj kar opazno izstopa za človeka, nekaj posebnega – sem pa sodijo tudi termalni in mineralni izviri, ki imajo poleg estetske privlačnosti tudi uporabno vrednost. Prvi pregled naravnih znamenitosti pripravil že Janez Vajkard Valvazor, ki je pisal o toplicah na Kranjskem. Sledila je fotografska in kratka opisna predstavitev različnih slovenskih toplic, mineralnih vrecev in slatin. Posebno so bile izpostavljene okolice zdraviliških krajev, ki gostom nudijo dodatno aktivnost in vpliv zdraviliškega turizma na naravne znamenitosti. Ta se kaže kot sprememba izvira in okolice, ki ni več v svojem naravnem stanju, prepoznavnost, urbanizacija - zaradi turističnega interesa in povečanega obiska se pojavi potreba po novi infrastrukturi, družbene in gospodarske spremembe.

Med naravnimi znamenitostmi imajo zdravilišča imajo dobro vlogo za prepoznavnost oz. promocijo, potrebno je slediti interesom gostov in prilagajati ponudbo. Poleg izobraževanj je potrebno zagotoviti tudi dobro infrastrukturo, ki mora biti enotno urejena. Poleg obiskovalcev moramo pozornost nameniti tudi domačinom in preveriti ali imajo interes za takšen razvoj, ki ga narekuje zdravilišče in kako temu prilagoditi krajevno ekonomijo.

Pri upravljanju je pomembno vprašanje Do kod iti z razvojem? V pomoč nam je lahko Butlerjev model razvoja turističnega območja. Priporočeno je ravnanje po načelu kakovost > kvantiteta. Z namenom obzirnosti in spoštovanja je potrebno oblikovati pravila obiskovanja, za kar se uredi usklajene oznake.

TERMALNI TURIZEM IN VARSTVO NARAVE: Izzivi okoljskega upravljanja v zdraviliških območjih

Barbara Kink, Zavod RS za varstvo narave, OE Novo mesto

Predstavitev izkušenj Zavoda in način vključevanja s spremljanjem stanja narave – kaj v Zavodu spoznavajo, kaj je pomembno pri njihovem delu vezano na zdraviliški turizem. Komentar, da smo se v Sloveniji relativno pozno (2009) lotili usklajenega upravljanja zdraviliških območij (Uredbe o koncesijah). Zavarovana območja narave so opredeljena z določenimi statusi (širša, ožja, Natura 2000). Izviri termalnih vod nimajo tega statusa, so pa nekatera območja v njihovem zaledju – v Dolenjskih Toplicah je to potok Sušica (opredeljen kot naravna vrednota). Poleg večjih term (Šmarješke Toplice in Dolenjske toplice) poznamo tudi manjše terme, kot so Klevevž, Klunove toplice, Topličnik. Na območju Klevevža se nahaja zavarovano območje, naravna vrednota, jamski vhodi, ipd. Za rabo termalne vode, ki je naravno javno dobro, je potrebno pridobiti koncesijo. Predstavila je izziv okoljskih obremenitev – temperaturna in kemijsko obremenjena odpadna voda. Veliko je že bilo narejenega za optimizacijo teh procesov, s ciljem zagotavljanja učinkovite rabe, a nekateri izzivi še ostajajo. Za konec so bile izpostavljene možnosti povezovanja zdraviliških kompleksov s širšo naravo (npr. Terme Čatež z Jovsi,...), kot segment naravoslovnega turizma.

PODNEBNE SPREMEMBE IN TURIZEM V REGIJI

izr. prof. dr. Maja Turnšek, Katja Kokot, Nejc Pozvek, Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem

Predstavitev je bila povezana z nacionalnim projektom ARRS Podnebne spremembe in trajnostni razvoj slovenskega turizma, s katerim ugotavljajo vpliv turizma na podnebne spremembe in načrtujejo vzpostavitev metodologije glede na obstoječe podatke. Dodatno raziskujejo vpliv podnebnih sprememb v prihodnosti in kateri turistični produkti bodo predmet največjih sprememb. Ugotavljajo, da prihaja do neenakosti vzrokov, predvsem znotraj prometa (letalski, železniški, avtobusni, avtomobilski), medtem ko so razlike očitne tudi med kontinenti (v Evropi se turizem zanaša na visok delež letalskega prometa). Ranljivost slovenskega turizma je vezana na več dejavnikov – dvig morske gladine, zimski turizem in višanje temperatur ter negativni učinki

vročinskih valov in višanja temperature. Oceno podnebnih sprememb na temperaturo lahko ocenimo s pomočjo indeksa *Tourism climate index*. Potreben je izračun kako bodo podnebne spremembe vplivale na različne tipe turističnih aktivnosti – določenim se podaljša sezona, za nekatere aktivnosti pa bo poleti prevroče. Ključna težava je doseganje konsenza, potreben pogovor s turističnimi ponudniki in predstavniki območij. Ukrepi blaženja so lahko ozaveščanje turistov in ponudnikov, prilagoditev ponudbe, naslavljanje drugih segmentov gostov, spremembe potovalnih navad do in na destinaciji, večja energetska učinkovitost, tehnološke inovacije, kompenzacija ogljičnega odtisa obiskovalcev in davčna politika. Ukrepi prilagajanja so lahko zaščita naravne in kulturne dediščine, krizno upravljanje (padavine, poplave, vročina), naslavljanje drugih segmentov gostov, večja energetska učinkovitost – kjer je osrednje vprašanje ohlajevanje v poletnih mesecih (kakšne tehnologije pri tem uporabiti in kako si prizadevati za čim manjši ogljični odtis), prilagoditev ponudbe in sprememba potovalnih navad v smeri bolj trajnostne mobilnosti.

SPODBUJANJE PONUDBE POLNOZRNATIH IZDELKOV IZ ŽIT V GOSTINSTVU IN TURIZMU – prednosti in morebitna tveganja za zdravje

dr. Urška Blaznik, Nacionalni inštitut za javno zdravje, Center za zdravstveno ekologijo

doc. dr. Urška Rozman, prof. dr. Sonja Šostar Turk, Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede

Predstavitev žit in njegovih treh najpomembnejših delov semena - ovojnica (otrobi), endosperm in kalček. Izpostavljena hranilna vrednost, pomemben vir OH, beljakovin in prehranskih vlaknin v polnozrnatih žitih, ki so povezana z zmanjševanjem tveganja za razvoj kroničnih nenalezljivih bolezni. Nacionalni program o prehrani in telesni dejavnosti 2015-2025 navaja 12 korakov zdravega prehranjevanja – drugi se glasi: izbirajte polnovredna živila iz žit in žitnih izdelkov. Priporočen dnevni vnos je 90 g. Čeprav so pomemben vir okoljskih onesnaževal, njihove koristi uživanja pretehtajo nevarnosti (mikotoksini, arzen, kadmij, svinec, akrilamid).

NOVA HIGIENSKA REALNOST – GROŽNJA ALI PRILOŽNOST ZA ZDRAVILIŠČA

Barbara Pavlakovič, izr. prof. dr. Maja Turnšek, Nejc Pozvek, doc. dr. Milica Rančič Demir, Fakulteta za turizem, Univerza v Mariboru

Predstavitev raziskave o obiskovanju zdravilišč, na podlagi primerjave pred in po letu 2020 – zaznamovano z epidemijo bolezni covid-19. Primarni razlog za obisk zdravilišč je relaksacija/sprostitev, sledi telesna aktivnost, zdrava prehrana, mentalne aktivnosti/izobraževanje, in zdravljenje. Udeleženci raziskave v post-covidnem času najbolj podpirajo uvajanje novih/alternativnih aktivnosti in s tem razpršitev obiskovalcev na več lokacij. Kot ostali sprejemljivi možnosti za prilagojeno delovanje zdravilišč podpirajo časovno omejenost obiska z vnaprejšnjo rezervacijo termina ali nespremenjeno izvajanje aktivnosti, a z upoštevanjem predpisov nošenja maske, vzdrževanja distance in razkuževanja. Kot dodatne aktivnosti so najbolj priljubljene obisk narave, rekreacija (pohodništvo, kolesarjenje,...), kulturne aktivnosti (obisk muzejev, gradov, galerij,...) razni dogodki, tečaji, prireditve in animacije na prostem.

Zdravilišča tako predstavljajo sproščanje skupaj z obiski narave, športom in rekreacijo ter obiskom kulturnih znamenitosti.

RAZPRAVA:

prof. dr. Sonja Šostar Turk je predstavila Inštitut za balneologijo in klimatologijo Univerze v Mariboru, Fakultete za zdravstvene vede, ki ga je ustanovil zasl. prof. dr. Zmago Turk, in njihovo delo. Inštitut deluje v povezavi z ostalimi institucijami (kot je npr. NIJZ) in ostalimi strokovnjaki. Prenesli so ga tudi na pedagoško-raziskovalno področje, jeseni začenjajo z novim študijski programom 2. stopnje Zdravstvena nega, smer Javno zdravje, ki bo okoljsko naravnano.

Jelka Hudoklin iz podjetja ACER Novo mesto, ki se ukvarja s prostorskim načrtovanjem, je dodala, da gre v primeru zdraviliškega turizma za primer turizma povezanega z varstvom narave, kulturno dediščino, kmetijstvom in rekreacijo. Zdraviliški kraji so najpomembnejši turistični kraji regije Jugovzhodna Slovenija. Kot načrtovalci prostora pogrešajo strategijo prostorskega razvoja, saj turizem potrebuje podrobno načrtovanje - območja z veliko prepoznavnostjo nase vežejo še druge dejavnosti. V okviru načrta prenove zdraviliškega parka Balnea v Dolenjskih Toplicah (ki ga je pripravil ACER Novo mesto), so si na strokovni ekskurziji ogledali 10 drugih zdraviliških parkov in ugotovili, da so ti v povprečju v nezavidljivem položaju.

Iztok Altbauer iz Skupnosti slovenskih naravnih zdravilišč je dodal pomembno sporočilo posvetu: vpliv lokalnega okolja. Dodal je misel Lokalno = Globalno, z obrazložitvijo, da imamo poleg domačih gostov tudi globalne, in je temu potrebna tudi prilagoditev človeških virov) in pa predstavil pobudo *Zero Kilometers*, ki pomeni čim krajšo dobavno verigo za hrano in ostale storitve. Kot primer dobre prakse je izpostavil lastni vrt zdravilišča na Otočcu – ob hotelu, kjer so bili tudi tuji turisti presenečeni nad vrtom in hrano, ki se prideluje znotraj turističnega kompleksa. Še bolj je potrebno poudariti pomen dejavnosti zdravniške rehabilitacije. Številna zdravilišča so v ponudbo vključila programe zdravljenja, ki so povezani z okrevanjem po bolezni covid-19 (*post-covid, long-covid*). Za konec je dodal, da je na področju balneologije v Sloveniji poleg dr. Zmaga Turka pomemben tudi dr. Janez Krašnja, ki je raziskoval izvire ter opravljal raziskave in analize za priznavanje indikacij v 60. letih 20. stoletja. Priporočil je še knjižnico Evropskega združenja zdravilišč (ESPA), kjer so zbrane študije o balneologiji in ostalih dejavnosti zdravilišč na povezavi <http://www.espalibrary.eu/>.

Posvet je bil zaključen z zahvalo in obvestilom, da bo aprila 2022 pripravljen tudi zbornik s pisnimi prispevki avtorjev.

Pripravila

Nuša Hudoklin

Vane Urh